

506964
Бел 2
Р 83

М. Юрджоґскі

Сінія
Брады

Бел2
Р83

**Электронная версія кнігі падрыхтавана адмыслова
для Ганцавіцкага краязнаўча-інфармацыйнага партала
www.gants-region.info**

7-4-3

161 — 67

МОЙ ДЗЕД БЫЎ СЕЛЬСКИМ КАВАЛЕМ

Ул. Калесніку

Мой дзед быў сельскім кавалём,
кавальскай справы каралём:
калі каваць—ужо каваў,
не ў хаце—ў кузні начаваў,
а баляваць—дык баляваць
і дзень, і два, і тры, і пяць.
Стары,

а сіла у руках:
рукі узмах—душы размах.

Спакойна дзед мой паміраў,
не паміраў, а дагараў,
не дагараў ён, а згараў,
як вугаль ў горне.

Папрасіў:

— Вады, унучак, прынясі,
усё ў грудзях маіх пячэ...—
Прынёс. Ён выпіў.

— Мы яшчэ
з табой, унучак, будзем жыць,
каваць плугі... Ну, ты бяжы—
гуляй... я ж трохі прыкархну...

І я памчаўся у вясну,
а ён заснуў... навек заснуў.

Сякеры гахкалі ў лясах,
звінела у лугах каса,
што дзед загартаваў;
падковай высякаў агонь
на кіламетры сотым конь,
што дзед мой падкаваў.
А вечарам з надхмарных стром
прагрукатаў над кузняй гром
ды—промняў сонечных святлей—
маланкі ўпалі у траву...

.

Яшчэ і сёння на сяле
нас Кавалёвымі завуць.

Дзед быў вясковым кавалём,
кавальскай справы каралём.

СНЫ

Хлапчуку прысніцца вышыня,
а матулі, пэўна, цішыня,
касманаўту — дальняя планета,
неабжытыя мацерыкі.

Сняцца пачынаючым паэтам
іх надрукаваныя радкі.

Хтосьці ў сне

ў пустыні бачыць дождж,
хтось крадком халодны точыць нож,
быццам цень,

крадзецца пад застрэшшам...

Я ж іду, збіваючы расу,
і маёй каханае усмешку
па зямлі ў вачах сваіх нясу.

Птушкі узнімаюцца з-пад ног,
сцалецца свет сотнямі дарог.
Ў ліўнях, ветрах, у туманах шызых,
цераз джунглі, прэрыі, плато,
праз драты граніц іду — а візы
не пытае у мяне ніхто.

Крочу я з усмешкай у вачах
праз варожасць, недавер'е, страх—
і—о цуд!—знікаюць ночы цені,
сонца выплывае над зямлёй,
і каго я на шляху ні стрэну—
быццам брат, вітаецца са мной.

У пустыні шэпча цёплы дождж,
з рук зладзейскіх выпадае нож;
як ранеты, дальнія планеты
блізка так, што пальцамі кранеш;
просяць людзі на сяле паэта
прачытаць надрукаваны верш.

НАЧНЫ ЭСКІЗ

Да скону дзён я, пэўна, не забуду...
Ішлі вы к нам з глухое, цёмнай ночы,
ніколі не міналі нашай хаты,
сялянскай хаты пад чубком бяроз.
У цішыні вы стукалі у шыбу;
той стук і сёння я беспамылкова
ад тысячы другіх адрозніць мог бы.
— Хто там?—

І бацька да дзвярэй кульгаў.

— Свае, Міхал.

— Заходзь, заходзьце, хлопцы.—
Пяцёра вы, пяцёра, як заўсёды,
у хату неслі пахі бору, ветру
і пораху крыху трывожны пах.
Завешваліся вокны, і газоўка
успыхвала няярка і таемна.

Я бачыў вашы стомленыя твары
і воч бяссонны і гарачы бляск.

Вы ціха з бацькам гутарылі. Потым
прыносіў ён з двара кавалак сала,
качан капусты з міскаю расолу,
а часам і бутэльку першаку.
І кубак весела ішоў па кругу.

— А першачок, брат, у цябе
адменны, —
хвалілі, з хрумстам жуючы капусту, —
халера на яго, як фюрэр, злы.
І дзядзька Павел (ў шынялі вайсковым
ён быў) успамінаў пра дом на Волзе,
а хтось расказваў пра ваяку-фрыца,
нібы расол, салоны анекдот.
І покуль месяц выплываў з-за гумнаў,
знікалі, раставалі вы ў сутонні,
ў маўклівасці, якую толькі зрэдку
перарываў сабак нязлосны брэх.
Знікалі ў ноч, бы віцязі у мора.
І я скрозь сон абветраных вас бачыў,
за вамі бег у сне...
Але аднойчы
прыйшлі да нас вы толькі ўчатырох.
— А дзядзька дзе?
А дзе вы дзядзьку дзелі? —
(О горкая дзіцячая наіўнасць!
Прашу вас, калі можаце, прабачце...)
Маўчалі, вочы апусціўшы, вы.
З парога ўжо, вінтоўку ўзяўшы ў рукі,
сказаў хтось:
— Спі, сыноч... Ён заўтра прыйдзе... —
А на стале, на ільняным абрусе,
стаяў самотна кубак, некранутым
акраец аржанаго хлеба з салам,
калі і сонца узышло, ляжаў...

СІНІЯ БРАДЫ

Сінія Брады,

Сінія Брады—

цыбатаму буслу па калена вады.

Ды калі апускаў ты далоні у тую ваду—
рукі не могуць зрабіць справы бруднае;
калі хоць аднойчы глядзеўся у тую ваду—
вочы будуць, бы вёсны, ясныя;
калі сэрцам крануўся струменьчыка той
вады—

сэрца будзе да скону шчырае.

У хвіліну трудную,
у часіну шчасную,
бы кулік з навальнічнага выраю,
ты вяртаешся зноўку і зноўку сюды.

Сінія Брады,

родныя Брады,

як малітва матулі ад напасці-бяды...

ІМГНЕННІ

На белы бланк лёг абадок пячаткі —
канец дарог становіцца пачаткам:
як месяц, год назад, паспешна зноўку
ты выбіраешся ў камандзіроўку;
экспрэсам ці ў пракураным вагоне
бадзяжы журналісцкі вецер гоніць
цябе; ты рады новым людзям, стрэчам.
Ды на паўстанку недзе, ў нейкі вечар,
бы абцугамі, сцісне сэрца болям:
не праяцець жыцця б
перакаці-полям,
да вод грунтовых прарасці б карэннем...

Хоць вы і горка-жорсткія, імгненні,
але чаму я вас не праклінаю,
а з дзіўнай нецярыплівасцю чакаю?..

* * *

Я прывёз бы і сёння з вандроўкі
баравога сну многа бярэмяў,
я усіх вас засыпаў бы імі—
ўсмешкамі маладое вясны.
Ды дачка лесніка, чарнабровая Люся,
калі выйшаў за весніцы з ёю,
мне шчаку апякла пацалункам,
моцна так, што дамоў я
з пустымі рукамі вярнуўся...

Я БЛАСЛАЎЛЯЮ...

Я бласлаўляю дзень і міг, калі убачыў
у жолудзе—дубок, у зерні—спелы колас,
калі, бы найвялікшы матэматык,
што двойчы два—чатыры,—даказаў.

Я бласлаўляю дзень, калі, пыл змыўшы
з твару,
падвечар сеў на прызбу па-мужчынску,
пачуў, як мазалі пякуць, як густа пахне
гуркамі, кропам, бульбаю раса.

Але я двойчы блаславіць гатовы
той міг, калі з тваіх воч палахлівых
на лісце чыны лугавой упала
дзявочае нявіннасці сляза...

ЧЭРВЕНЬ — МЕСЯЦ МЯДОВЫ

Я забыў пра вясло, хоць яно у мяне у руцэ,
мы плывём па зялёнай Начанцы-рацэ:
ты — дзяўчо летуценнае з цёмнымі косамі,
я — дзівак, што умее з адзінай запалкі
раскласці агонь,
і легенду табе расказаць пра яго,
і сена ахапак прынесці з пракосаў.
Па начах у хмызах
салаўі ў непакоі, каб мы не заснулі,
раніцою ж кукуюць, кукуюць зязюлі,
шчодро так адпускаюць
вясну за вясной напавер,
што думаеш толькі пра вечнасць
і думаць не хочаш пра смерць.
У мядах берагі і лугі,
у мядах і брады, і стагі,
і густыя, што шлях пераходзяць, дубровы.
О, які ён салодкі, наш месяц мядовы,
быццам вусны твае і твой смех,
калі ты бяжыш па расе
у пакой наш плывучы, з сасны і блакіту,
а з акна яго свет нам відзён, цэлы свет!

**Чмель, пылком залаціста-ружовым пакрыты,
стомлена сеўшы на промень,
нібы на былінку, плыве
разам з намі сярод буйналісця,
чэрвенем нашым мядовым плыве...**

ГРЫБНІКІ

З маленькім Сярожам—вялікім паэтам,—
забыўшы пра сьнеданне, мы сярод лета
па лесе блукаем—рэха пужаем,
рэха пужаем—грыбы збіраем.

— Хадзіце у кошыкі, баравікі,
і вы, сарамяжлівыя сыраежкі!—
Навыперадкі, бесклапотна грыбкі
без сцежак, па сцежках
збягаюцца верасам проста да кошыкаў—
такія смешныя, такія харошыя!

Падлескам іглічным мільгаюць, як знічкі,
у жоўтых спаднічках лісічкі-сястрычкі—
адна за адной, а часцей—грамадой;
атрад за атрадам спяшаюць грумады.
Сярожа кіруе вясёлым пародам.

Хоць кошыкі нашы паўнютокім-поўныя,
не хоча дамоў аніяк—ўсё блукае:
напэўна, паэму цудоўным-цудоўную
хлопчык складае—

пра бор векавы,
пра шум баравы;
паэму, ў якой над аколам сасонка
рыфмуецца з жнівеньскім золатам сонца,
а ў рытмах зліваюцца,

пераплятаюцца

дзятла стук:

тук, тук, тук!—

бас праплыўшага ў воблаках ТУ
і чмялёў, захмялелых ад мёду, басы.—
ўсёй палескай, зялёнай,
нібы медзь буйназвоннай,
стараны

галасы.

СЕНАКОС

Над зямлёй—маладзік, быццам рог,
над зямлёй—Казярог...

І хацеў—ды усё ж ад трывог
я цябе не ўбярог.

Як парою табе ў мітусні
нестае цішыні!

Дык засні ж, сярод лета засні,
хоць крыху адпачні.

Галаву, як калісь, палажы
на маю на руку...

Перасталі гарланіць драчы
і лятуць за раку.

Замкам казачным высіцца стог,
што я кідаў з табой,
і п'яніць так салодка муром
і гарыць Казярог над зямлёй.

І па сцежках няблізкіх лясных
ходзяць познія сны,
ходзяць светлыя сны...

ЧАКАННЕ

На Нёмне, можа, ці у Брэсце слаўным
нас кожнага чакае Яраслаўна.
Чакае, калі ты плыты ракою
вядзеш, калі брыдзеш тайгою
з геалагамі, калі ў стэпе рыжым
цябе сухмень нібы нажамі ніжа.

Вярнуўшыся, ты нават не заўважыш
маршчынку, што ля воч ласкавых ляжа,
калі ў чаканні з дня у дзень, нястомна,
каб стрэць цябе, выходзіла да Нёмна
яна сцяжынкай, толькі ёй знаёмай,
з цярпеннем, толькі ёй адной вядомым.

ЛОСЬ

Астываюць нязыркія макі
на няполатай нашай градзе...
Мой знаёмы, суседаў сабака,
за сяло мяне правядзе.

Будзе месяц затокай ціхай
між чароту, бы човен, плыць.
Будзе лось; што згубіў ласіху,
ую ноч навылёт трубіць.

А назаўтра, як сонца ўстане,
да сцюдзёнай не прыйдзе вады.
Паблукае, бы здань, у тумане,
дзе цямнеюць яе сляды.

Галаву на усход паверне
і памчыць, што віхор, сасняком.
І прыляжа дадолу верас
пад яго залатым капытом.

АКТОР

О, мядзведзь сваю ролю ведае,
ролю смешную у камедыі—
стаць пацешна на заднія лапы,
па-старэчаму станцаваць,
а пасля з-за іржавых кратаў
незавідным хвастом павіляць:
мо хто кіне пад ногі лагодна
карамельку ці цукру драбок...

А у пушчы ж—калоды мёду
і суніцаў мядовы сок.
А у пушчы—азёры кветак,
а над імі—паляны зор...

І раптоўна змаўкае ў клетцы,
абрываючы танец, актор.
Бо, прызнацца, ўжо й сам не ведае,
то камедыя ці трагедыя...

БУСЛЫ

Над Шчарай буслы
і над Бугам буслы—
на крылах вязуць падарункі вясны:
малым—сны салодкія, быццам цукеркі,
а бюракратам—ахапкі паперкаў;
незакаханым—тугу па каханню,
а тым, хто кахае,—кветак паляны;
бацькам—па бялюткай сняжынцы на скроні,
а гультаям—мазалі на далоні;
дурню набітаму—розуму шчопці,
а маладзіцы—дзіця у каробцы.

Мудрыя, шчодрія птахі—буслы
ўсім раздаюць падарункі вясны.
Толькі няма і няма ўсё чамусьці
бусла, што вёз мне павучыя гуслі...

РАНИЦА

А. Гараю

Не відаць,
не чуваць

цішыні.

Сэрцам жа ты яе крані,
і яна ажыве, зазвініць,
спачатку ціха,
потым гучней і гучней—
сойкай кігикне ў бары на сасне,
жаўранкам пырсне у сінь-блакіт,
зашэпча азяблым голлем ракіт,
скрыпне калодзежным жураўлём,—
і ўжо у полі і за сялом
раніца ў сотні літаўраў б'е,
а з туманоў,

з-за курганоў

устае,

коціцца зыркага сонца шар.
І ты, крылаты, нібы Ікар,
узнімаешся па-над зямлёй,
плывеш над ёю і над сабой,
у пунсвай, у яснай ляціш вышыні,
і твой твар—у агні,

і душа—у агні,—
што няшчырае слова колісь сказаў,
што камусьці руку у бядзе не падаў,
а з тым чарку ўзнімаў, хоць не варта было б.
што пачаў забываць над Начанкай сяло,
і дарогі Палесся прайшоў не усе,
і так мала зрабіў,
а табе—дваццаць сем...

БАЛАДА ПРА ПАЛАЮЧЫ ЛІСТ

Паперы белы ліст, маўклівы, немы,
крануў сваім дыханнем добры геній,
барознамі на ім ляглі радкі.
Ўзмахнуўшы вольна галубіным крыллем,
ліст паляцеў у далі і вякі,
і людзі пра яго амаль забылі...

Аднойчы апусціўся ліст ў акопе —
і ўстаў у шынялі вайсковым хлопец
з зямлі на ўвесь свой рост, ружжо адкінуў
у быльнягі, атручаныя дымам.
Ліст, што палаў, салдат ў руках трымаў —
вайне і смерці ён прысуд чытаў.

І на зямлі, грымотамі працятай,
замоўклі аўтаматы і гарматы...

* * *

Сляпы Гамер быў
і глухі Бетховен...
Відушчы, чуйны,
кожны б з нас хацеў
свой зоркі зрок,
свой тонкі слых настроіць
па іхняй слепаце
і глухаце...

* * *

Калі у траншэі
ці ў верасах чмяліных,
халадзеючы, губы шапнуць:
«Да свяціцца імя тваё...» —
Бацькаўшчына,
лясная,
з пахам новага хлеба у весях,
у музыцы аўтастрад,
з абеліскамі на скрыжаваннях,
святая святых мая,
боль мой вечны
і вечная радасць,
ведай:
думаў я у той міг
пра цябе...

ДРЭВЫ

ТРЫПЦІХ

1. Бяроза

Бяроза над бацькавай хатай старою,
бяроза з парэпанай, як у матулі далоні, карою,
я табе дзякую—

за сок, якім ты мяне паіла,
за песні, якія ты мне дарыла,
за тое, што давала прытулак буслам,
цыбатым, дзюбатым клекатунам,—
дзякую.

Можа таму не магу я пакрыўдзіць ні звера,
ні птушку малую,

можа таму я зламанай галінкі
крушыны, ялінкі

шкадую,

што ты над маленствам маім стаяла,
пяшчотная, добрая, быццам матуля, стаяла,
бяроза.

2. Алешынка

Дальбог жа, песняры несправядлівыя:
пра вішню ды пра ружу трубяць ў рог,
а мілую палескую алешынку,

маўклівую, судошна-сарамлівую,
алешынку, як сірату Алесеньку,
пусціць не хочучь к песні на парог.

Самотная, яна блукае ўзлессямі,
балотамі, дзе дражняцца драчы,
і, бы дзіця, да срэбранага месіка
галінкі-рукі цягне уначы,
на пальчыкі становіцца, малая,—
і, як дзяўчынка, хутка падрастае.

3. Хвоі

Нас хвоі у ціхіх калысках-далонях люлялі,
нас хвоі ад куляў варожых сабой засланялі,
а на вяселлях, цымбаламі стаўшы,
нам песні спявалі,
і ў сцюжу цяпло, што гадамі па кроплі збіралі,
згараючы, нам аддаюць,
і з намі ў магілу кладуцца,
і помнікамі жывымі
ля нашых галоў устаюць
хвоі,
родныя хвоі...

ЦАЦКА

У Брэсцкай крэпасці пры рас-
копках знаходзяць дзіцячыя
цацкі.

Была ў хлопчука свая казка:
вясёлае, добрае сонца
уранні, як ён прачынаўся,
садзілася на падаконнік,
і зайчыкі, смешныя зайчыкі
скакалі па столі і сценах
з жоўтай павучай сасны.
А пеўнік гліняны — такі
галасісты! —
ляжаў у кішэні. З ім хлопчык
не расставаўся дзень цэлы.
На беразе сіняга Буга,
каля заставы,
жыў хлопчык...
Ударылі злыя людзі
ботам у добрае сонца,
ботам каваным у сонца
ударылі чорныя людзі —
і выпаў з рук пеўнік, і хлопчык
ціха паклікаў:
— Ма-ма-а!..
Голас дзіцячы успыхнуў

і згас, быццам іскра,
пад грудай расплаўленай цэглы...

.

Пеўнік з адбітым грабеньчыкам,
цябе адшукалі ў зямлі,
у горкай зямлі па-над Бугам.
А дзе гаспадар твой маленькі,
дзе хлопчык?..

КАМЕННІ ЦЫТАДЭЛІ

Мы—каменні руін цытадэлі—
з байніцаў і сцен казематаў.
Нас ламалі, крышылі,
засыпалі нас градам снарадаў
фашысты-салдаты;
спапяліць нас у прах
людзі ў касках з крыжамі хацелі,
шрамы ран пунсавеюць і сёння
на нашым апаленым целе;
мы сабой прыкрывалі ад куляў байцоў,
як маглі, прыкрывалі,
мы сабой засланялі жанчын
і дзяцей мы ад смерці ліхое хавалі,—
і за ноч,

за адну расстраляную ноч
назаўсёды сівелі
мы, каменні глухіх казематаў
старой—над ракой—цытадэлі.
Вы прыходзьце, о людзі, да нас,
як да лепшых сяброў вы прыходзіце.
Вы знаходзьце сцяжыны-дарогі да нас,

як да лепшых сяброў іх знаходзіце.
Вы прыходзьце ўранні і ўдзень,
калі маладзёк, калі поўня—
вельмі трудна,
да крыку нам трудна маўчаць:
мы бодем жывым перапоўнены,
перапоўнены словамі гневу,
што засмяглыя губы шапталі,
вусны вашых бацькоў і братоў,
што на нашых грудзях паміралі.
Лепш, чым кнігі, аб подзвігу іх
мы раскажам праўдзівыя былі,
мы іх кожнага знаем у твар
і імёнаў мы іх не забылі.

Толькі вы, калі ласка, прыходзьце
часцей,

як да лепшых сяброў вы прыходзіце,
вы знаходзьце дарогі, што найкарацей,
як да лепшых сяброў іх знаходзіце.
Не спяшайце, спыніцеся тут, каля нас,
пасівелых каменняў,
і пастойце хвіліну, паслухайце нас
у задумным зняменні.

Не клянiцеся гучна,
а ў душы зірніце свае!

Не зайздросце героям, іх славе:
толькі раз чалавеку Айчына дае
на бяссмерце

святшчэннае права.

**А мо і не лішне? Можа,
спакойней было б на зямлі,
калі б пад увагу ўзялі
і памяць гадоў тых трывожных,
і нашыя сэрцы ўзялі?..**

Закладзены у кроплі акіяны,
ў імгненні—эры, у пясчынцы—горы.
А дзе, скажы, бярэ пачатак зло,
што ў прах ператварае ўсё жывое
і носіць імя чорнае «в а й н а»?
Няўжо у сэрцы?..

Я—чалавек.

Народжаны у муках,
у бездані марской, тысячагоддзі
праз папаратнік джунгляў поўз,
са зверам
у дзікіх схватках за жыццё я грызся,
пакуль не ўстаў на ногі.
Мужнеючы, выжарышчы засеяў,
і гарады пабудаваў, і «Монну Лізу»
стварыў з святла, з крыві сваёй. А
сёння,
бы галубоў, з рукі мазольнай, дужай
пускаю караблі к планетам іншым...

Не, не хачу я паўтараць спачатку
пакутлівы свой шлях: радзіцца зноўку

у цемрыве глухім і з дыназаўрам
гнілымі джунглямі паўзці бясконца,
паўзці к сабе самому—чалавеку.

Тварыць я прагну і любіць ў тварэнні,—
і вам, чыя душа за ноч чарней,
не раю я будзіць, вярэдзіць
мой спрасаваны у стагоддзях гнеў...

Жывому — жыць.

М. Дудзін

Хоць шапкай снегу рыжага ў канаве
зіма напамінае аб сабе, —
гром малады над светлым лесам славіць
цябе, мой першы коцік на вярбе,

цябе, травінка бледная на схіле
капца, дзе спачывае старына...
Калі б я нат пакоіўся ў магіле,
я б працягнуў руку табе, вясна...

Жывому — жыць! Зачатаму — радзіцца,
расці, цвісці і наліваць плады,
і, тлен мінуўшы, зноў на свет з'явіцца —
абноўленым —

ў далёкія гады!

МЕЛОДЫЯ

Ранішні промень павучы
блукаў у бары, пераскокваў
з галінкі адной на другую.
Потым прабега палянай,
спыніўся, ледзь чутна пакратаў
халодную шчочку пралескі,
што спала ў забытасці дзён.
І далей пабег. А пралеска
вочы раскрыла, зірнула
на свет сарамліва і весела.

Шумелі магутныя хвоі,
і ветразі белых аблок
праплывалі ў блакіце высокім,
і ўспенена рэкі вірылі
у буйных разлівах вясновых.
Усё гаманіла і славіла сонца.
Адны толькі кнігаўкі дзесьці
крычалі ў нясцерпнасці болю,
у горкай жальбе і трывозе.—
З-пад пальцаў лятучых тваіх
лілася мелодыя Глінкі.

Лілася яна з глыбіні мройных воч,
з твайго сэрца...

І слухаў цябе я і думаў,
што ты і сама вось-вось станеш
нязнанай мелодыяй дзіўнай,
нікім да мяне шчэ не чутай,
душу развярэдзіш трывогай,
пасля ж, у міг нейкі, растанеш
і будзеш ўрывацца у сны
і вабіць мяне за сабою —
дзе сінія рэкі віруюць,
дзе вецер зялёны ўдарае
па струнах цымбал у барах
і пралеска ўсміхаецца сонцу...

З-пад пальцаў гарачых тваіх
лілася мелодыя Глінкі.

Як апынуўся тут—не знаю.
У травах стогнуць кулікі.
Ты ў бронзе лета, маладая,
застыла, выбегшы з ракі,—
глядзіш з дакорам, сарамліва,
а я маўчу, нібы скала.
І ты, дзікункай палахлівай,
з касою русай,
паплыла
па-за кустамі вербаў ніцых,
зялёным берагам ракі...
Не раз мне, мусіць, будзе сніцца:
у травах стогнуць кулікі...

Такі круты, высокі бераг
ў таемным звоне дубняку!..
Тут, чорт вазьмі, ў русалку верыш,
як у суседаву дачку.

З табой гаворыць зорны вецер,
цераз цябе плыве рака,
нібы чаромхавых суквеццяў,
аблок кранаецца шчака.

Увесь у росах,
ты ў світанне
нясмела робіш першы крок—
пераступаеш з хваляваннем
быліннай вечнасці парог...

* * *

Яны са мной, яны живуць ва мне—
нібы лязо, трывожны промень Марса,
світаньня юнь у салаўіным царстве,
ў тваёй лясной, жытнёвай старане;

змяшанне фарбаў, ценю і святла,
і сосен палавеючых акорды,
і профіль галавы, прыўзнятай горда,
і вуснаў боль...

.

Напэўна, у такія вось імгненні,
калі бяспраўны і бяссільны тлен,
успыхваў факелам Куінджы геній,
змаўкаў у нерашучасці Радэн...

* * *

Ішоў к табе праз далі і гады,
праз рэўнасць, недавер спяшаў настрэчу.
Рассталіся. Цяпер, відаць, навечна...
Сіберныя лютуюць халады.

Душу маўклівым снегам занясло,
як горныя хрыбты, ляжаць сумёты.
І чую я: нібы калючым дротам,
пранізана душа балючым злом...

Злавацца? На каго? На цэлы свет?..
А свет пры чым? У чым ён тут павінен?
На снег?..

О не! Агнём далёка-сінім
і ў забыцці гары, мой чысты снег!..

* * *

Хацеў цябе у глухамань завезці,
схаваць ад воч чужых пад сем замкоў,
каб поўначчу, сляпою і бязлюднай,
я мог табою любавацца,

прагна,
як Рыцар той скупы, перабіраць мог
дрыжачымі рукамі, быццам скарб,
тваіх, у пояс, косаў шоўк пяшчотны.

Ты не паехала,
адмовілася ты.

Хацеў к табе я скульптараў паклікаць,
найпершых мастакоў, музыкаў, песняроў,
каб казалі людзям пра цябе,
у мармуры, у светлых фарбах, словах
твой вобраз захавалі для стагоддзяў.

Ды скульптары і мастакі
мяне лгуном назвалі...

ЗВЯРЖЭННЕ ІДАЛА

«...Дачка мая сканала у пакутах,
звер люты сына недзе напаткаў...
К табе з малітвай рукі прасціраў,
прасіў. І нёс дары... А ты маўчаў,
халодны, як ільдзіна,
ўсемагутны.

З надзеяй на цябе я жыў у страху
шэрым,
вялікі, думаў, не бывае злым...
Ляці у гэту прорву са скалы!.. »

...Ўзняліся ў неба спуджана арлы,
а чалавек ў сябе ў той міг паверыў.

СТАРЫЯ ПЕСНІ

Былі багі і каралі былі,
плялі багі і каралі інтрыгі,
з нябёс, з двароў яны плылі, бы крыгі, —
і не было спакою на зямлі.

Ішлі у ход драбавікі, нажы,
людзей на войны, бы на бойні, гналі,
і не хаціны ля дарог ўставалі,
а спешна змайстраваныя крыжы.

І неслі па прасёлках гусяры
незажываючыя раны-песні...
...Душа мая, памры і уваскрэсні —
напеваў старыны ж не паўтары!

Ды не забудзь іх, цяжкіх, быццам стогн:
яны ж былі для продкаў як малітвы,
як позвы да сякер, каб ў новых бітвах
ускалыхнуць зямны й нябесны трон.

Шчаслівы, хто усё жыццё сцярог
бяспрэчных ісцін непахісны мармур
і нават пасля смерці уладарна
ўставаў на ім, бы грозны насарог.

Ды, пэўна, шчаслівейшы той, каму
быў мармур ісцін стартавай пляцоўкай—
і толькі—перад новаю вандроўкай
ў краіну з вабнай назваю «Чаму?»,

дзе год—як міг, а міг—як сотня год,
дзе як планеты—кроплі ў гулкіх ліўнях
і дзе здагадак залатыя біўні
праткнуць і насарога навывлёт...

* * *

Шырокая музыка лесу, дарог, самалётаў
ад стомы, сумненняў заўжды для мяне
як лякарства.

Я думаю
аб кругаваротах і пераваротах,
аб войнах, аб сцёртых гісторыяй царствах;
аб сённяшніх нашых вялікіх тварэннях
і дзеях,
аб тым, што трымаем мы мір,
быццам неба атланты,
што некалі цесна нам будзе
ў прасторных музеях,
і душна—ў архівах,
і сумна—ў глухіх фаліянтах.

БАЛАДА ПРА МОРА

1. Прыгаршчы рыбы

Яно больш не кліча яго, не заве—
гудзе у касцях у старэчых
мора.

І не знае рыбак: ён па моры плыве
ці то па салоным, як мора, горы.

О колькі тут солі! Яна—на руках,
яна—на засмяглых губах і на сэрцы.
На востраве голым, бы голь, рыбака
цярпліва чакаюць галодныя дзеці.

Траскі ж касякі—як на тую бяду—
яго абыходзяць то справа, то злева...
Бясконца рыбак закідае ў ваду
свой латаны і пералатаны невад.

А сонца за дальнія хвалі ўпадзе—
у ціхай і сумнай, бы лёс яго, лодцы
ён, стомлены, дзецям сваім прывязе
прыгаршчы рыбы, прыпраўленай
стронцыем...

2. Бяссонныя чайкі

Навошта, шторм, кпіш ты з шкарлупкі
рыбачай?

З рук падаюць вёслы... Да берагу ж—мілі...
...Ніхто ў цэлым свеце не чуў і не бачыў,
як хвалі, гуляючы, лодку накрылі.

І толькі ўначы, калі месяц шчарбаты
з-за мора ўспацелага выплыў паволі,
бяссонныя чайкі

над ўдовінай хатай
атрэслі з крыл кропелькі болю.

3. Зоркі бурштыну

Світанкам на востраў саранг прыляціць—
вецер блакітны, свежы.

І травы каменне праб'юць,
зазвініць

сасонка на узбярэжжы.

Вернуцца з плавання рыбакі,
абнімуць жанкі каханых.

...З надзеяй кабета глядзіць з-пад рукі
у далеч густых туманаў.

Скупыя слязінкі зрываюцца з вейк,
коцяцца ў мора, стынуць...

...Вынесе хваля на бераг праз век
маленькія зоркі бурштыну.

ДАЖДЖЫ

А што ні кажы,
а што ні кажы—
добра, што нас не мінулі дажджы:
прабеглі па пожнях, прайшліся
балотамі,
па воўчых ярах пракаціліся покатам.

І ўстала атава, даспелі ажыны,
запахла грыбамі ў імшарах-лагчынах;
з падземнага царства малое зярнятка
прабілася к небу зялёнаю згадкай.
Што ні кажы,
што ні кажы:
дажджы на Ілью—залатыя дажджы.

Ад стомы і болю, ад тлуму і пылу
жыве у дажджах ачышчальная сіла,
жыве ў іх вясёлая прага здзіўлення,
і нараджэння,
і абнаўлення.

* * *

Я рос на плёсах. І не тільки ў сне
мяне на спіне успацела хвалі,
нібы ў калысцы, у чаўне люлялі;
не раз ступаў нагой па шорсткім дне.

Ці не таму—

пазнаўшы глыбіню—
я сёння, быццам дзікі птах, без страху
усёй душой, усёй істотай прагну
рукой сваёй пакратаць вышыню?..

* * *

Як айзбергі, аблокі нада мной.
І сам я што халодны айзберг сёння:
плынь донная з сабою цягне сонна—
плыву, чужы і невядомы ёй.

Ды я вярнуся к сонечнай зямлі
і заўтра ўжо блакітнай хваляй стану,
сальюся я з магутным акіянам,
каб калыхаць ў далонях караблі.

НЕАДПЛАТНЫ ДОЎГ

Я перад табой у даўгу
за кожную ноч,
што ты недаспала,
у калысцы мяне люляючы,
за кожны сон,
што ты недасніла,
дзверы мне адчыняць
уставаючы,
за кожны хлеба акраец,
што ты не з'ела,
на дарогу мне пакідаючы.

У даўгу
за кожную маршчынку
на тваім родным твары,
за кожную слязінку
на вачах тваіх на
бяхмарных,
за кожны мазоль
на далонях тваіх пяшчотных,
на далонях самотных,—
я у даўгу...

Хачу табе аддзякаваць,—
ды ці змагу?..

Існуючае—ў векавечным руху:
 трашчаць арбіты строгія планет,
 малая кропля прабівае руслы,
 становіцца для мыслі цесным свет.

Смялей ступай на грань
 пераўтварэнняў:
 супынак, нават на імгненне,—смерць!
 ...Зярняты рвуцца з цёмных сутарэнняў
 зялёным лісцем на вятрах гарэць.

ПОШУК

Перамагаючы стыхій супраціўленне,
імкнуся я да квантавай мяжы.
Што там, за ёй, нябачнаю, ляжыць—
жыцця віры ці змрочная пустэля?

Пераступаю грані уяўлення—
нібы ступаю на лязо нажа,—
і формулы на аркушы, як жар,
і мысль мая ў нясцерпнасці пякельнай

Шукаю, б'юся:

к непадкупнай мэце
пакутлівы, ды ёсць жа, знаю, шлях!
...Гарыць акно і сэрца па начах—
і крышачку святлее у Сусвеце.

Рву звичных дзён зачараваны круг,
ламлю яго, нібы абруч, на часткі.
З крыніцы пад альхою, як прычасце,
п'ю спелую і хмельную зару.

І ўжо ва мне гамоняць салаўі,
гудуць у несудзішшы вечным дрэвы.
Мае слабыя, быццам ніці, нервы
зліваюцца з магутнымі—зямлі.

Я чую, быццам свой, планеты боль,
я чую, як планету ліхаманіць.
Маю душу, бы жаваранка, раніць
далёкі выбух вадародных бомб.

У некашы балотных астравоў
я жахі Хірасімы адчуваю...
Не папяровых—я жывых пускаю
у заўтрашняе неба
журавоў.

З ПЕСНЯЙ ПАЭТ ІДЗЕ

Ул. Караткевічу

Золак. Каштаны і клёны
стынуць ў світальнай расе.
Цішаю горада соннага
з песняй

паэт

ідзе.

Да краю бацькоўскага весняга
сэрца любоўю баліць—
з сэрца да самага месяца
цягнецца срэбная ніць...

А пачыналася песня
ў жніўнай далёкай глушы,
а вылівалася песня
з матчынай добрай душы.

Роднага краю дарогамі
ішла ад сяла да сяла,
радасці, болі, трывогі
ў сіні вянок завіла.

І не лічылася моднай—
спрахла мо тысячы мод.

Проста яна бессмяротна,
як бессмяротны народ.

І праз стагоддзе, напэўна,
ўспыхне ў світальнай красе,—
матчына слова напеўнае
НОВЫ

паэт

панясе...

* * *

У валасы твае і на грудзі
сыплюцца лісцяў вясёлкі.
Ты падстаўляеш далоні—
і рукі твае спяваюць, і ты смяешся,
як смяяцца умеюць дзеці. Чаму ж
слёзы ў вачах тваіх—
зусім не дзіцячыя слёзы?
Стань бліжэй да мяне, раскажы,
што навеяў табе лістапад.
Стань бліжэй, раскажы...

У пакой мой зляцеліся белыя зоры
і познія сны, а на досвітку
ўсмешка твая заблудзіла.

Ляцела яна цераз ліўні,
праз сумненні і скрухі гадоў,
разважлівых і, як хмель, гаркаватых,
стомленая, нібы з выраю ластаўка,
ўсмешка.

Будзь спакойнай:
сілкоў на яе я не ставіў,
і клетак ў пакоі няма.
Ў ім начуюць цудоўныя хлопцы—
Ясенін і вечны бадзяга Рэмбо.

Будзь спакойнай.
Заўтра ля студні ці за азяродам,
над весялосцю абуджаных траваў,
ты спаткаеш яе, распытаеш
і пра познія сны, і пра белыя зоры,
і пра хлопцаў, з якімі ўзнімаю
куфаль, поўны віна,
за цябе я над болем сваім
узнімаю...

Дыханне тваё
і рук тваіх цеплыня
лятуць да мяне з шэрані вечароў.
Мы далёкія, як планеты,
і блізкія, як травы;
мы нічога не знаем адзін аб адным
і ведаем вельмі многае.

Бязгрэшная, чыстая,
па-дзіцячы ты спала
на палатне Джарджоні, —
я абудзіў цябе.
Даруй мне...

Нечаканая, вясёлая,
гнала ты статак
па верасовых палянах Палесся, —
я ж не паклікаў цябе.
Даруй...

А потым, на сенажацях,
калі я падаў, стомлены,
у пракосы,

з'яўлялася ты—
і я прагна цягнуў к табе рукі,
шаптаў тваё імя...
і не знаходзіў нікога.

Я згубіў след твой,—
думаў, навечна.

Але ты адгукнулася з шэрані вечароў,
і я чую дыханне тваё
і рук тваіх цеплыню.

Да спаткання ў запозненай нашай вясне!..

КВЕТКІ НА ШЫБАХ

У пакоі зімна. На шыбах—кветкі,
трагічна-дзіўныя, бы летуценні
самазабойцы, які рашыўся
на смерць, адкінуўшы усе сумненні.

У пакоі зімна. Але прашу я:
ты паліто накінь на плечы,
ды не запальвай агню у лямпе
і не запальвай ў астылай печы.

Перад агнём яны завянуць,
кветкі без колераў і без паху.
Дай ім пажыць яшчэ хоць хвіліну
ў красе вячэрняй, але без страху.

СОНЕЧНАЯ ЭЛЕГИЯ

На якойсьці вярсце
і мая абарвецца сцяжына...
І пагэтаму, мусіць,
з нейкай прагнаю радасцю я
з камяніц гарадскіх,
з туманоў камарыных
да сонца цягнуся,
як хлопчук, як малое дзіця, —
да сонца,
што ўзыходзіць над вербаў зарэчных градою,
да сонца,
што бродзіць пад белай бярозы карою,
да сонца,
якім нападняецца келіх,
калі землякі мае ўвосень спраўляюць вяселлі,
да сонца,
якое разліта у томе паэтавым,
да сонейка,
што ўвечар хаваецца ў доме суседавым...

РАЗВІТАННЕ

Памяці К. М. Давыдчыка

Адзін за адным
адыходзяць бацькі у дарогу,
у шлях, з якога ніколі ніхто
не вяртаецца болей назад.
У дубровах абветраных
кружыць няўмольны і строгі
лістапад,
дагараючых дзён лістапад.

Крэп накінулі зябкія яблыні,
крэпам завешаны вокны.
Пахне стружкай сасновой.
Суседзі, сыны—у жальбе.
Садавод і пчаляр,
ты быў на чарадзея падобны,
і не верыцца нават,
што больш не убачу цябе.

Будуць пчолы раіцца
і грукаць, упаўшы, ранеты,
будзе сад твой ламацца
пад буйнасцю спелых пладоў.

І ты будзеш са мной,
як заўсёды са мною паэты,
якіх я, палюбіўшы аднойчы,
любіць несканчона гатоў.

Я рукі тваёй поціск адчую
пры стрэчы з тваімі сынамі,
у гамонцы застольнай
пазнаю твой голас жывы.

...Мы выносім труну. Мы ідзем.
А ў нябёсах, над намі,
клін за клінам плывуць,
як жалобы сцягі,
журавы.

ЗАЙЗДРАСЦЬ

З гадамі ўсё болей і болей
бацьку свайму я зайздошчу:
ішоў па зямлі ён паважна
з сяўнёю і кідаў у глебу
мазольнай рукой кроплі сонца,
што пахлі так хораша хлебам.
А хлеб пахнуў полем расяным,
і раннем, і гаем кляновым,
і родным дымком жытла.

Бацьку свайму я зайздошчу.
А ці пазайздросціш ты мне,
сыне маленькі мой?..

СУМНЕННЕ

Калі я падаю руку
майму наследніку — сынку,
калі хачу яму у вочы глянуць, —
я, здэцца, падаю руку другім гадам,
мне ў вочы хочацца зірнуць другім часам,
ў якіх не я жыць буду —
памяць.

Бяссмерцем трызню?
Хай мяне
яно, як чужака, міне —
і без мяне яго скубуць спрадвеку...
Ў будзённай мітусні, у бляску
круглых дат, —
а ці змагу я сыну выпісаць мандат,
мандат на званне
Чалавека?..

Людзі адыходзяць і вяртаюцца,
у любві клянуща і спрачаюцца,
а парой і за нажы хапаюцца —
на зямлі усё яшчэ страчаецца.

Шар зямны — у радасцях і болях:
побач джунглі і пустэльны голыя,
па суседству троны і стадолы,
а, вядома ж, людзі — не анёлы.

Ды планета ўсё часцей ўсміхаецца
ў веснавой абноўленай красе.
Новыя эпохі нараджаюцца
ў ачышчальнай сонца паласе.

Кладуся. Засынаю. Сплю...
Хто я тады?

Што я?

Пясчынка непрыкметная, пылінка,
якую на сабе кудысь імчыць планета.
А раскрыю вочы і распраўлю
спіну, —

я — гаспадар,
я — валадар Зямлі,
з яе палямі, гарадамі
і акіянскай глыбінёй нямой.
І мне ужо нішто не страшна,
бо я — жыву:
ў вачах каханай,
якая, ідучы у мой пакой,
мне добрай раніцы жадае;
у шуме вуліцы, што льецца праз
акно,
адчыненае ў свет зялёна-сіні;
ў нязведанасці сотае вярсты —
абветранай, імклівай, —
дзе я з папутнага грузавіка сыду...

БЯССМЕРЦЕ

О таямніца таямніц—зачацце
травінкі кволай, звера, чалавека!..
Ён, чалавек, напэўна, тым і моцны,
што верыць у сваё бяссмерце:
жыць будзе ён у сыне і ва ўнуку,
у пятым пакаленні і ў дзiesiąтым.
Гранітная скала пясчынкай стане,
і востраў змыюць хвалі акіяна,—
і толькі бессмяротны чалавек.
Хоць, праўда, звер і нат травінка
таксама вечны...

Дзінь-дзінь—
пад ветрам лопаюць пупышкі,
дзінь-дзінь—
і загараецца галінка
бела-ружовым полымем жывым.
Ляціць к суквеццю ранняя пчала
і на сваіх калматых лапках
нясе пылок бялюткі—сад цвіце!
Вось-вось кране абпыленая лапка
пяшчотны песцік.

Бачыце — кранае!..

О радуйся, жыццё, —

святое таінства прыроды адбылося!

Малюсенькая завязь сокі п'е

з грудзей зямлі-карміцелькі;

зірні — яна падобна ўжо на яблык.

І восенню ўпадзе у травы плод,

і чорнае зярнятка

добры снежань,

як бацька перад сном дзіця,

укрые:

«Спі...» —

а сонца красавіцкае разбудзіць, —

яно праклюнецца,

і бледны парастак працягне рукі

к святлу, блакіту...

.

К табе праз вёсны, яблынька, прыйду,

калі ты ўспыхнеш,

быццам бы дзяўчынка,

у сарамлівай квецені.

Уранні

прыйду ўславіць новай песняй я

святое таінства

і нашае бяссмерце...

Здаецца, ўжо адкрыты ўсе Амерыкі,
даўно і джунглі і пустыні пройдзены,
любая міля акіяна змерана,
і кожнай ручаіне назва знойдзена.

А людзі па-ранейшаму здзіўляюцца,
бы ўпершыню убачыўшы свет белы, ---
і новыя Калумбы нараджаюцца,
і парусы ўзнямаюць каравелы.

* * *

Ссівелы у брызах, як камень-скала,
ён выдыхнуў глуха з грудзей,
бы з падвала:
— У мяне было мора. І жанчына была,
якая мяне страчала.

А потым чакала, маліла багоў...
Гадамі... Нябеснага бога й зямнога.
А потым...
Што снег, з папяросы яго
попел ляціць на падлогу...

БАЙДАРСКІ ПЕРАВАЛ

Калісь тут, на Байдарскім перавале,
спыняліся вяльможы, балявалі,
стралялі беркутаў і рагаталі,
як падалі з нябёс арлы ў траву;
калі ж князеўну з гэтых горных стромаў
панеслі коні—на той свет, вядома,—
на перавале князь заклаў царкву.

Цяпер ў ёй бар піўны. І я ляніва
ем шашлыкi і запіваю півам,
рукою гладжу хмар густыя грывы
і дыхаю надморскай вышынёй.
А дзесьці пада мной дажджы
праходзяць,
сок вінаградны недзе ў бочках бродзіць.
Спакойна ў свеце—на душы спакой.

І жыць мне, аж да смерці жыць ахвота,
забыўшы крыўды і усе згрызоты,
ахвота зноўку аблівацца потам
і засынаць пад роўны пошум хваль.
Ісці, спачыўшы, па пясках і скалах
дарогай, што жыццё накінавала,
і браць за перавалам перавал.

ЧАТЫР-ДАГ

Я не знаю: то хмары ці горы,
я не знаю: то вочы ці мора,
то дыханне тваё ці маё,
то стагоддзе ці то імгненне,
то канчына ці то збавенне,—
свет — хаос, і я — кропля яго.

Я прапаў, растварыўся у бляску
сонца, хваляў, жаночае ласкі—
як сябе, я хачу іх пазнаць,
каб ўжо заўтра—над славай,
над здзекам—
з галавою, пакрытаю снегам,
Чатыр-Дагам маўклівым устаць.

* * *

Прастораю на нас дыхнула мора,
і крылы хваляў лодку узнялі.
Ад белае, бяздомнай Еўпаторыі
мы ў смуглы надвячорак паплылі.

Была нязнанасць і была далёкасць,
было жыццё і быў яго працяг.
І з берагу услед зялёным вокам
па-змоўніцку падморгваў нам маяк...

* * *

Хвалі выносяць на бераг
ракавінкі—

у кожнай рэха
гонкіх фарэляў-вёслаў,
што доўга ўначы пяюць.

Хвалі выносяць гальку
зіхоткую, быццам каралі,
што абвіваюць шыю,
пяшчотную шыю тваю.

Хвалі сляды змываюць
бязлітасна і назаўсёды.
Чаму ж я не пратэстую,
чаму нерухома стаю?..

МУЗЫКА

Спяваюць травы, і дрэвы, і ручаіны,
сцены дамоў і масты, правады і антэны,
крыло самалёта і бусла ў палёце вышынным,
каня капыты на прасёлку і рогі аленя.

Спяваюць скалы і рэйкі, турбіны і косы,
рэі на мачтах і пілы ў руках лесарубаў—
спяваюць, як скрышкі, як флейты,
як медныя трубы
ў нябачным аркестры бясконца многагалосым.

Бы возера, гэтаю музыкай я перапоўнен,
высокія рытмы — у сэрцы, у кожнай
крывінцы.

Калі я ўваходжу у поўдзень grymotны
ці ў поўнач,
баюся я ў іх, як у лузе расінка, згубіцца.

Баюся, што стану і сам непрыкметным
акордам
ці гукам адным у хаосе блакітнага ліўня.
А мне трэба ўзняцца над ім,
непакорным, стыхійным,
і даць яму форму—
разумную, строгую форму.

БАЛАДА ПРА МАЮ КАХАНУЮ

Ты ішла
з цемры густых першародных лясоў,
з глыбінь непраглядных, бы ноч, часоў
і на белых, ціхіх руках,
на калінах-губах
і ў шэрых вялікіх вачах
ты несла надзею.

І я к табе цэлую вечнасць ішоў,
астравы і кантыненты праходзіў,
з гор у моры спускаўся,
узнямаўся на пікі ізноў—
шукаў цябе,
ды нідзе не знаходзіў.

У тысячы воч пазіраў я з надзеяй,
тысячы рук паціскаў я з надзеяй,
дыханне тысяч вуснаў лавіў я
з надзеяй адзінай—

спаткаць твае шэрыя вочы,
спаткаць твае ціхія рукі,
спаткаць твае губы-каліны.

І раннем, калі кукавалі зязюлі,
пагодлівым ранкам
стрэў я цябе на маленькім палескім
паўстанку,
дзяўчынку,
ую у блакіце і сонцы.

БУДЗЬ ЗДАРОВЫ, МАЛЫШ!

— Ну, будзь здаровы, малыш!

— А куды ты?

— У пушчу.

— Далёка?

— Адсюль не відаць.

— І я з табой.

— Нельга, брат: воўк там

сярдзіты

блукае бандытам, а вочы гараць...

— А ты не баішся?

— Я ж, бачыш, вялікі.

Вазьму і цябе, калі ты падрасцеш,

толькі ўгавор: быць мужчынай, не хныкаць!

— А што, скажы, з пушчы, што прывязеш?

— Цэлую вязку

хороших казак:

рэдактару—

пра лесніка з леснічыхай,

а табе—

пра танканогіх ласёў,

пра вепра клыкатага

з парасятамі

паласатымі,

пра ласку ласкавую, ціхую
і будаўніка-бабра
ды пра караля тых лясоў—
зубра
і бабулю яго—зубрыху.

А яшчэ прывязу я кішэню арэхаў,
салодкіх, як мёд, суніц кадаўбец
і поўныя прыгаршчы рэха і смеху.
А хочаш... і ядлаўцовы дубец.

МЫ ДУМАЦЬ БУДЗЕМ...

Спакойна,

бы ў султанавым гарэме,
ў краіне заповітнае красы,
у мхах глыбокіх, бег спыніўшы,
дрэмлюць
забытае мінуўшчыны часы.

І здэцца мне:

іду праз ельнік порсткі
да стойбішча, дзе смольны дым запах;
ладзьбуе на сасне ятважскі бортнік,
між асакі плыве ў чаўне рыбак.

На захад пазірае ён з трывогай
і ўсё часцей узмахвае вяслом...
Напэўна, хвойнік сцелючы пад ногі,
па пушчы пройдзе ноччу буралом.

І мы пад перуновыя удары
малітву створым ідалу...

Пасля ж,
калі зара прарэжацца з захмар'я
і уздыхне з палёгкаю зямля, —

мы думаць будзем, тонучы ў дагадках...
Стагоддзі будуць, бы кіты, плысці,
пакуль—у муках—зможа наш

нашчадак

да сутнасці нябеснае дайсці.

ЧЫТАЮ ПА СКЛАДАХ І ДУМАЮ...

Мы все учились понемногу
Чему-нибудь и как-нибудь.

А. Пушкін

Паўдня брыдзеш, на возе едзеш—
нідзе не стрэнеш ні душы.

Ляжаць, бы бурыя мядзведзі,
і вываратні, і карчы.

Дол, як зялёная газета,
што без пачатку і канца:
каб прачытаць яе—

на гэта

не хопіць, мабыць, і жыцця.

...Вось тут дзікі лычоў нарагамі
ўзнялі арэшніку аблог,
а тут алені крутарогія
касілі досвіткам муроґ;
тут без усякае прапіскі
кватараваў барсук, а там...

Нат нейкі клінапіс сірыйскі
калом ў мазгі ўбівалі нам.
Мы помнім выразна і свежа,
што спее ў Турцыі ў садах,

а казку дзіўнай Белавежы
ледзь разбіраем па складах.

І ўсё часцей—не без падставы—
на думцы я сябе лаўлю:
як не хапае нам настаўнікаў,
што знаюць родную зямлю,
яе красу, яе багацці
і песні вечнай дабраты...

Калі ж усё забыта, браце,—
што перадаць ты можаш тым,
хто на цябе, нібы на бога,
вачамі чыстымі глядзіць,
каго прад цяжкаю дарогай
павінен быў ты блаславіць?..

ПАЯДЫНАК АЛЕНЯЎ

Старажытнаму правілу верныя,
на прагалінах баравых,
нібы рыцары,
два сапернікі
пратрубілі: «Іду на Вы».

І сыходзяцца строгім шагам,
з горда ўскінутай галавой.
І звіняць рогі іх, бы шпагі,
у пушчанскай цішы глухой—

не з-за горкага голля асінніку
і не з-за травяністых грудой,
а з-за той,
што вачамі сінімі
пазірае на іх з кустой,

што застыла ў маўчанні трывожным,
ўчуўшы іхнюю барацьбу,
і чакае, калі пераможац
урачыста гукне ў трубу

і, са спінаю горача-ўспененай,
у срабрыстай асенняй смузе
перад стройнай, як песня, аленіхай —
перад ёй
на калені ўпадзе.

З ДОБРЫМ РАННЕМ!

Ты выплыла з лесу, як чайка з туману.

— Добрай раніцы!

— З добрым раннем! —

Грыбы нават дна не закрылі у кошыку,
і белыя ногі яшчэ не аброшаны.

— Куды ж ты?

— Адна я ў лесе баюся.

Што будзе са мною, калі заблуджуся?

— Гатоў абысці пушчу ўсю

Белавежскую,

каб толькі знайсці гэткую сыраежачку.

— Папраўдзе?

— Клянуся!

— Без смеху?

— Павер мне...

У нас пад нагамі паблытаны верас,
прад намі арэшнік, над намі дубы.
Хаваюцца ў мох барадаты грыбы.
Багуннік дурманіць, вясёлы багуннік...
Мая ж сыраежачка—вунь яна, вунь яна...
І да бяды да салодкай—паўкрока,
а вечар далёка,
і людзі далёка...

ДАЗВОЛЬ

Я забяру з сабою гэты белы снег,
сляды на снэзе, а над снегам ўсмешку,
пах валасоў тваіх і сосен белавежскіх,
самкнутых белых рук гарачы круг
і гэтую зару, бяссонную і грэшную, —
дазволь, з сабой у горад забяру.

Хоць шчэ мільгаюць вунь, на небасхіле,
бы касачы, мае маладзікі,—
ды сушаць на зіму на гліцы стылай
апошнія грыбы
лесавікі.

Адсеяўся па-гаспадарску верасень
і твар абмыў у яравых дажджах.
Ідзе алень к аленісе па нерушы—
суцішша чыстых зораў у вачах.

Цябе я разумею, звер мой мілы,
і доўга пазіраю з-пад рукі
туды, за сінь азёр і небасхілаў,
куды плывуць мае маладзікі.

Дагнаць бы іх—а я не даганяю,
пазваць бы, покуль след іх не растаў,—
а я маўчу: мне душу напаўняе
спакойная, бы неруш, дабрата...

СЫНА ДРУГ МОЙ ЗНАЙШОЎ

У майго сябрука—

лесніка—

дзень чацвёрты ідзе баль гарою.

Ёсць, вядома, на тое прычына

немалая—чацвёртага сына

у бары ён знайшоў вераснёвай парою.

Леснічоўка—нібы і прасторная хата—

цеснаватаю стала. Сталы мы пад шаты

кляновыя вынеслі і абрусамі заслалі—

і кілішкі ўзнямаем, закусваем салам,

агуркамі, вяндлінай і, ведама, мёдам—

пчолы шмат наносілі яго у калоды.

П'ём за тое, каб добра малому раслося,

а гасцінным бацькам яго шчасна жылося,

каб ніколі ніхто не мінаў іхняй хаты...

Кум, вусаты Антось, асушае заўзята

ўсе кілішкі да дна,—назбіраўся, бы чмель,

і падаўся між хісткіх ствалоў на паляну,

дзе гасцям яшчэ ўлетку пасцель

з дзеразы і зуброўкі паслана.

— Гэі, куды ты, — гукаюць яму наўздагон, —
уцякаеш?

— На каго ты куму пакідаеш? —

Ды Антось на кабет анічуць не зважае.

Па-над лесам высокая песня ўзлятае:

Цераз бор сасна павалілася,

а кума з кумам пасварылася.

Дзень чацвёрты ідзе ў лесніка баль гарою —
сына друг мой знайшоў у бары пад сасною.

ПАКЛІЧ МЯНЕ

Пад цёплым снегам—травы баравыя,
на голлі хвой і вязаў—светлы снег...
У царства чыстай цішыні, Марыя,
пакліч мяне і забяры мяне,—

дзе ў леснічоўцы вымыта падлога,
абрус бялютка-белы на сталі,
дзе за старой павеццю, каля стога,
жуе мурог няпуджаны алень.

Я не пакрыўджу вольнай пушчы сына,
я не пралю ягонае крыві,
я нават слова грубага не кіну
у чысціню аснежных баравін.

Пакліч! Ці хоць дашлі ў пісьме сняжыну
з пушчанскіх заповітных тых мясцін...

ЛЯСНАЯ ЭЛЕГІЯ

Зноў я у пушчы
і зноў, як заўсёды, калі сюды прыеджаю,
клічу тарпана.
Заіржаўшы,
конь дзікі ляціць на мой голас—
развяваецца чорная грыва,
дол гудзе і грыміць пад яго капытамі.
Я дзялю з ім акраец дамашняга хлеба,
што маці дала на дарогу.
Мы жуём хлеб,
потым доўга блукаем
па звонкім ў асенняй настыласці лісці
і маўчым—
адзін аднаго мы разумеем без слоў.
Пэўна, заўтра на прыцемку
мхі і пажухлыя травы снегам засыпле
і белай, месячнай ноччу
ў трушчобах
завядуць свае песні ваўкі...
Конь лясны мой, тарпане!
Тваіх супляменнікаў, што на зямлі засталіся,
лёгка на пальцах злічыць,—

і, можа, ніколі
унук мой не стрэне твайго,
і мяккія цёплыя губы,
што лесам так хораша пахнуць,
не крануцца ягонаў шчакі;
можа, ён, мой нашчадак,
прачытаўшы няскладную гэту
элегію,
пацісне плячыма
і дзівакамі нас назаве...

МАЙДАНЭК

Гід—я прашу—памаўчы:
словы тут не патрэбны...

Холадна, чорна
 вачамі пустымі
камера смерці глядзіць проста ў сэрца.
Чад атрутны чуцён: перад ім
дзесяцігоддзі, як дзеці, бяссільны.
А на сценах, на столі цэментаванай—
сляды пальцаў знямоглых,
пальцаў рук,
адарваных ад плуга у полі,
 ад кельмы на рыштаваннях,
 ад пяра за рабочым сталом,
рук, што ўмелі так хораша песціць
ільняныя кудзеркі дачушкі...
І крычаць сляды пальцаў,
скручаных ў муках смяротных,
нема крычаць...

І хмурыцца залатадонны мой Нёман,
і стройная Вісла раняе скупую слязу,

і Дунай моршчыць лоб па-старэчы.
А Рэйн, быццам бюргер,
насоўвае шапку на бровы...

Гід—я прашу—памаўчы.
Нашто яны, словы?
Нашто?..

БАЛАДА ПРА МАІХ АДНАГОДКАЎ

Тут, непадалёк ад Выганаўскага возера,
стаяла вёска Красніца—
палеская красная вёска стаяла.
Тут, на месцы вёскі, сёння сасоннік
стаіць—
гонкі, балючы сасоннік.
Спыніся, праходы!
Паслухай...

То не сосны рыпцяць—асверы,
не глушцы будзяць зоры—пеўні,
не званочкі глядзяць—а вочы,
вочы смутныя хлапчукоў,
што навек засталіся імі—
грыбнікамі і пастушкамі,
па залужжах і баравінах
самапасам пусціўшы кароў.

Пад сухою ігліцаю вёска,
пад ігліцаю—раннія вёсны,
сотні сонцаў і сотні сэрцаў,
вырваных і спапялёных,
не амытых слязою салонай.

Не аплаквалі плакальшчыцы іх
страшны дзень.

Не збівалі ім цеслі трун.

Не капалі далакопы магіл.

Фашысцкія салдаты аддалі вёску,
ую,

да апошняй хаціны,

да апошняга чалавека, — чуеш ты, —

да апошняга чалавека! —

аддалі агню і смерці.

Труны ім маразы збівалі,

ветравеі магілы капалі,

рэквіем пелі ім жураўлі,

а на прыцемку на крывавым

пачарнелыя з гора атавы —

плакун-травы слязу пралілі...

ГАРЫНЬ

Узнаю тебя, жизнь, принимаю...

А. Б л о к

Гарыць Гарынь над радасцю
спатканняў,
над славаю і думным забыццём...
За ўсё удзячны я табе, жыццё,
нат і за той маўклівы сівы камень,
які ты на магілу пакладзеш,
маю яшчэ не блізкую магілу.
Люблю цябе—і з прагаю шчаслівай
прыму твой кожны, нават чорны, дзень.
Мне будзе бліжэй ён, нібы дыханне,
прайду яго гарачыню і стынь...

Над забыццём, над славай і ў расстанні
гары, рака,
гары, мая Гарынь!

ДАВЫД-ГАРАДОК

Давыд-Гарадок—чысціні паясок;
рэчка—аснова, песня—уток;
чаўны чаўнакамі

па гладзі снуюць,
дзяўчаты узоры

дзівосныя ткуць
з шоўку аблокаў, вясны, спадзяванняў
ды са спатканняў і мілаванняў.

Дзяўчаты гарачыя і маладыя,
сярод ільдоў не замерзнуць такія,
і пекныя дужа: дальбог, за любою
без страху спусціўся б на дно на рачное,
нібы за русалкай,

а лепш—у суквецці
чаромхі, якая па беразе льецца,
а лепей—у цьмяны вячэрні садок,
якімі багаты глыбінь-гарадок...

Хоць дзядзькам назвалі мяне прыгажуні
і спаць не паклалі на сене у пуні,
хоць хлопцы чагось у мой бок
касавурацца.

калі я іду з чамаданаў па вуліцы, —
усё-такі хлопцам я шчасця жадаю,
і з жалем вялікім дзяўчат пакідаю,
і доўга махаю рукою здалёк:

— Да новай сустрэчы,

Давыд-гарадок!

* * *

Завядзі мяне, лета, у тыя харомы,
дзе бэры, як бочкі, налітыя ромам,
дзе ў скірдах бахматых ячменнай саломы
начую я разам са стомленым громам.

Завядзі мяне, лета, у яснасць
і спеласць,
дзе боязь ёсць боязь, а смеласць
ёсць смеласць,
дзе слова, якое хлуснёю чуць пахне,
на вуснах становіцца дымам і прахам,
дзе самая дальняя, дзёрзкая мроя—
як верная дзеўчына, побач з табою...

ЗМЕСТ

Мой дзед быў сельскім ка- валём	3
Сны	5
Начны эскіз	7
Сінія Брады	9
Імгненні	10
*** Я прывёз бы і сёння з ванд- роўкі...	11
Я бласлаўляю...	12
Чэрвень — месяц мядовы	13
Грыбнікі , , , ,	15
Сенакос , , , ,	17

Чаканне	18
Лось	19
Актор	20
Буслы	21
Раніца	22
Балада пра палаючы ліст .	24
*** Сляпы Гамер быў... . . .	25
*** Калі у траншэі... . . .	26
Дрэвы	27
Цацка	29
Каменні цытадэлі	31
*** У шэрым плашчы прапыле- ным	33
*** Закладзены у кроплі акія- ны...	35
*** Хоць шапкай снегу рыжага ў канаве...	37
Мелодыя	38
*** Як апынуўся тут—не знаю... .	40
*** Такі круты, высокі бераг... .	41
*** Яны са мной, яны жывуць ва мне...	42
*** Ішоў к табе праз далі і гады...	43
*** Хацеў цябе у глухамань	

завезці...	44
Звяржэнне ідала	45
Старыя песні	46
*** Шчаслівы, хто усё жыццё	
сцярог...	47
*** Шырокая музыка лесу, да-	
рог, самалётаў...	48
Балада пра мора	49
Дажджы	51
*** Я рос на плёсах...	52
*** Як айзбергі, аблогі нада	
мною...	53
Неадплатны доўг	54
Рух	55
Пошук	56
*** Рву звычайных дзён зачара-	
ваны круг...	57
3 песняй паэт ідзе	58
*** У валасы твае...	60
*** У пакой мой зляцеліся бе-	
лыя зоры...	61
*** Дыханне тваё...	62
Кветкі на шыбах	64
Сонечная элегія	65

Развітанне	66
Зайздрасць	68
Сумненне	69
*** Людзі адыходзяць і вяр- таюцца...	70
*** Кладуся. Засынаю. Сплю...	71
Бяссмерце	72
*** Здаецца, ўжо адкрыты ўсе Амерыкі...	74
*** Ссівелы у брызах, як ка- мень-скала...	75
Байдарскі перавал	76
Чатыр-Даг	77
*** Прастораю на нас дыхнула мора...	78
*** Хвалі выносяць на бераг...	79
Музыка	80
Балада пра маю каханую .	81
Будзь здаровы, малыш! . .	83
Мы думаць будзем... . . .	85
Чытаю па складах і думаю... .	87
Паядынак аленяў	89
З добрым раннем!	91
Дазволь	92

*** Хоць шчэ мільгаюць вунь,	
на небасхіле...	93
Сына друг мой знайшоў	94
Пакліч мяне	96
Лясная элегія	97
Майданэк	99
Балада пра маіх аднагодкаў	101
Гарынь	103
Давыд-Гарадок	104
*** Завядзі мяне, лета...	106